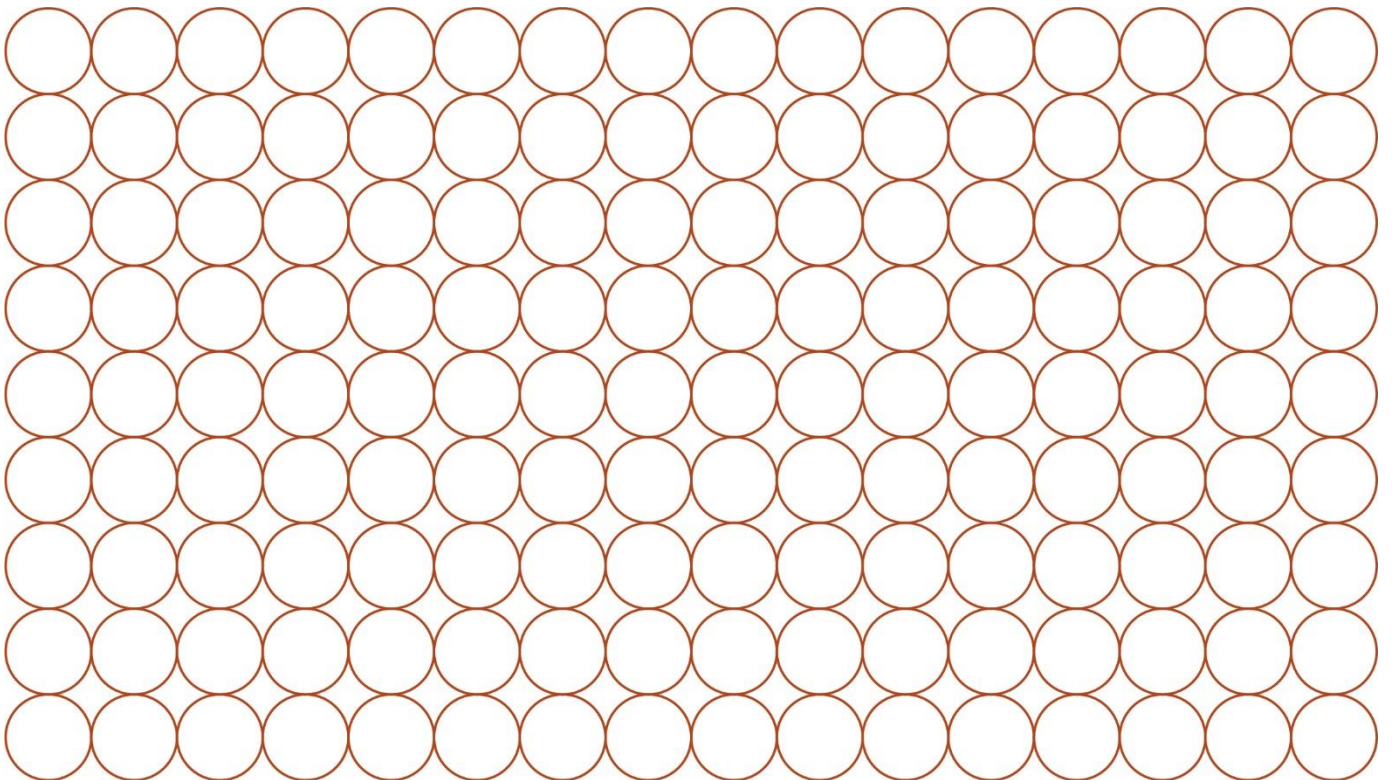

Kommentarmaterial till kursplanen i samiska

Sameskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-480-4

Skolverket, Stockholm 2022

Innehåll

Inledning	4
Om skolämnet samiska.....	5
Kommentarer till kursplanens syfte.....	6
Kursplanens långsiktiga mål	10
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	11
Det centrala innehållet i ämnet samiska	11
Läsa och skriva	12
Tala, lyssna och samtala	16
Texter.....	19
Språkbruk.....	21
Samisk kultur	24
Kommentarer till kursplanens betygskriterier	28
Betygskriterierna i ämnet samiska	29
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som förstaspråk.....	29
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk	33

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Om skolämnet samiska

Samiska är ett ämne i sameskolan. Kursplanen i ämnet samiska har två spår: förstaspråk och andraspråk. Det finns ingen reglering för vilka elever som ska tillhöra vilken nivå, utan det får avgöras på varje enskild skola och från fall till fall. Emellertid förutsätter innehållet för samiska som förstaspråk att eleverna har goda kunskaper i samiska vid skolstarten. Det centrala innehållet i samiska som andraspråk startar på nybörjarnivå, men det kan också användas för elever som har vissa kunskaper i samiska. Ambitionen i kursplanen är att ge alla elever som läser samiska en gemensam kunskapsbas.

Vid modersmålsundervisning i samiska används den kursplan som gäller för ämnet samiska i sameskolan.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna.

Syftet med undervisningen i ämnet samiska är att ge eleverna möjlighet att utveckla sin flerspråkighet och kulturella identitet. Det blir möjligt genom att eleverna i undervisningen *utvecklar kunskaper i och om samiska samt kunskaper om den samiska kulturen*. Språket är en viktig kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper och förenar samerna tvärs över gränserna i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie. Samerna är ett urfolk och samiska är ett erkänt nationellt minoritetsspråk i Sverige.

Flerspråkighet

Kursplanen anger att eleverna genom undervisningen i samiska ska ges möjlighet att utveckla *sin flerspråkighet*. Det innebär att eleverna ska kunna använda både samiska, svenska och andra språk när de kommunicerar med andra, beroende på vilken situation de befinner sig i. Detta är en förmåga som gör det möjligt att röra sig mellan olika sociala och kulturella sammanhang och förflytta sig mellan olika utbildningssammanhang och arbetsmarknader. Att ha utvecklat sin flerspråkighet skänker individen stor trygghet och säkerhet och bidrar till att hon eller han kan utveckla *sin förståelse av omvärlden*.

Identitet

Kursplanen anger vidare att eleverna ska ges möjlighet att utveckla *sin identitet*. Det betyder att undervisningen ska stödja elevernas identitetsutveckling i nära samspel med deras språkutveckling. I sammanhanget är det viktigt att betona att en människas kulturella identitet är flerdimensionell och ofta präglad av tillhörighet till flera kulturer. I ämnet samiska får eleverna möjlighet att utveckla sin identitet på egna villkor. Det är betydelsefullt att det är en identitet som de själva har definierat och som de har möjlighet att reflektera medvetet över.

De elever som inte går i sameskolan har också en möjlighet att möta ett innehåll som kan bidra till deras identitetsutveckling. Samma kursplan används i modersmålsundervisningen i samiska. Samiska elever finns över stora delar av landet och med stöd av bland annat språklagen har alla samiska elever rätt till undervisning i samiska, oavsett hur många de är eller vilken skola de går i. För dessa elever kan undervisningen i samiska, förutom språkkunskaper, bidra till en känsla av tillhörighet och samhörighet. Eleverna har därmed en möjlighet att utveckla sin samiska identitet.

Intresse för samiska

Undervisningen ska stimulera elevernas *intresse för att samtala, läsa och skriva på samiska*. Intresse är grundläggande för att vilja närma sig språket. Genom intresse ökar förutsättningarna för eleverna att tillägna sig innehållet i undervisningen och deras vilja att lära på egen hand. Att unga människor utvecklar intresse för samiska är betydelsefullt för att språket ska fortsätta att användas, utvecklas och vara livskraftigt i den privata sfären såväl som i samhälls- och arbetslivet.

Texter

I undervisningen ska eleverna möta *skönlitterära verk i olika genrer samt bilder, filmer och musik med anknytning till samiska traditioner och uttrycksformer*. Genom mötet med detta innehåll ges eleverna möjlighet att utveckla både sitt språk, sin identitet och sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i det samiska samhället. Att eleverna får möta texter ur olika genrer är viktigt för att de ska kunna utveckla en bred språklig repertoar och förmåga att uttrycka sig tydligt i olika sammanhang. Kunskaper om den egna samiska bakgrunden kan bidra till att eleverna utvecklar förmågan att göra jämförelser mellan olika kulturer och därmed får en större förståelse för sin egen livssituation.

Talad samiska i olika former

Kursplanen anger att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om samiska som talas i Sverige: *nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska i talad form*, var och en med sin egen ortografi. Genom mötet med olika samiska varieteter får eleverna ökad kunskap om de områden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie där den egna varietet inte talas. De får på så sätt bättre förutsättningar att urskilja likheter och olikheter i kultur, seder och bruk och får därigenom också möjlighet att bekanta sig med och utvidga sin förståelse av den språkliga mångfalden i det samiska samhället.

Tilltro till sin språkförmåga

Undervisningen i samiska syftar till att eleverna ska utveckla *tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften*. Kursplanen lyfter fram vikten av tilltro eftersom detta är grundläggande för att våga uttrycka sig. Att ha modet att använda språket är en förutsättning för att utveckla nya kunskaper om det. Genom att utforska och utveckla en repertoar av olika språkliga roller kan eleverna bli bättre på att formulera sig. Därigenom får de en större möjlighet att uttrycka sina egna meningar och åsikter. Den som har utvecklat tilltro till sin förmåga att kommunicera får lättare att möta nya människor och platser i olika språkliga miljöer. Trygghet och språklig säkerhet gör också att man kan vara den man är på fler än ett språk.

Kursplanen anger även att eleverna ska utveckla *en språklig säkerhet i tal och skrift samt kunskaper i att formulera egna åsikter och tankar i tal och skrift*. Många elever känner tilltro och säkerhet när de samtalar om känslor och erfarenheter i den privata sfären, men däremot större osäkerhet när de uttrycker sig på samiska i offentliga miljöer. Genom att sätta ord på egna åsikter, tankar och upplevelser kan eleverna utveckla en större språklig repertoar för att kommunicera i både informella och formella sammanhang. Insikter i hur språkbruk varierar ökar ytterligare deras möjligheter att medvetet kunna anpassa språkbruket. Därför anger kursplanen att eleverna ska ges möjlighet att utveckla en medvetenhet om *hur språkbruket varierar beroende på sociala sammanhang och medier*.

Jämförelser mellan samiska och andra språk

Ett syfte med undervisningen är att eleverna ska utveckla kunskaper för att kunna *göra jämförelser mellan samiska och andra språk*. Förmågan att göra jämförelser mellan olika språk utvecklar elevernas en medvetenhet om språks uppbyggnad och strukturella drag. Att kunna jämföra utvecklar också en generell lärandekompetens genom att eleverna lär sig att sätta saker i relation till varandra. I ämnet ska eleverna utgå från samiska och jämförelserna kan omfatta språk som ligger nära eleven. Det kan till exempel vara svenska och norska, eller engelska om eleverna är intresserade av detta. Sådana jämförelser gör det möjligt att urskilja olikheter i form och struktur, men också i språkbruk och ordval – vad som utgör en del av språkets kulturella dimension. Jämförelserna stärker elevernas språkliga och kulturella utveckling samt deras utveckling mot flerspråkighet.

Samiskans utveckling

I undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om *samiska, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling*. Dessa kunskaper fördjupar förståelsen av samiskan som språk och ger eleverna en ökad möjlighet att förstå den samiska folkgruppens historiska och kulturella utveckling. Språket har utvecklats utifrån den miljö, den omgivning och de näringar som funnits där samer har levt. Samiskan har också utvecklats genom möten med andra folk- och språkgrupper. Ord- och begreppsförråd, liksom bruk av talesätt och idiomatik, speglar därigenom den samiska kulturens utveckling.

Språklig utveckling ska inte enbart betraktas ur ett historiskt perspektiv – det är en ständigt pågående process. Tillkomsten av ett samiskt skriftspråk, samiskans status som nationellt minoritetsspråk och den digitala utvecklingen har skapat nya trender och behov i språket. Genom att eleverna får möjlighet att urskilja denna utveckling ökar deras språkliga medvetenhet.

Historia, näringar, traditioner och samhällsstrukturer

Kursplanen anger att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om *samisk historia, samiska näringar och traditioner samt om samiska samhällsstrukturer*. Det innebär att eleverna ska utveckla kunskaper om och förståelse av det nutida samiska samhället i ett historiskt perspektiv. Det här syftet knyter an till läroplanens första del. Där anges att eleverna genom ett historiskt perspektiv kan utveckla *en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden*. Kunskaper om samiska samhällsstrukturer är av vikt både ur demokratisk synvinkel och för att stärka samiska samhällsinstitutioner inför framtiden.

I anslutning till detta syfte ska eleverna ges möjligheter att utveckla *sin kulturella identitet*. Kunskaper om det egna kulturarvet samt sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället kan ge eleverna ökad självkänsla och en större trygghet, något som kan bidra till utvecklingen av deras personliga och kulturella identitet.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet samiska är:

- *förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer,*
- *förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,*
- *förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften, och*
- *kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan de kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 7–9 att eleverna ska möta innehållet *beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar*. Det innebär att beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter är obligatoriskt innehåll i årskurserna 7–9. Däremot kan undervisningen lika väl som att behandla tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar ta upp debattinlägg, instruktionsmanualer eller helt andra beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter.

Det centrala innehållet i ämnet samiska

Indelningen av kunskapsområden i det centrala innehållet i samiska är inte helt enkel att göra. Vilka områden man än väljer ut så tenderar innehållsbeskrivningarna att överlappa varandra. Språkbruk är till exempel något som med nödvändighet ingår i alla områden. Det är inte möjligt att läsa och skriva utan att bruka språket, och det finns inte heller några texter som skapas utan språk. Indelningarna bör därför i första hand ses som ett sätt att strukturera och presentera innehållet i undervisningen på och inte som enskilda undervisningsmoment.

Texten som följer nedan kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fem kunskapsområdena: ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala”, ”Texter”, ”Språkbruk” samt ”Samisk kultur”.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det finns ett centralt innehåll för samiska som förstaspråk och ett för samiska som andraspråk. Kunskapsområdet ”Samisk kultur” är identiskt och kunskapsområdet

”Texter” mycket snarlikt för första- och andraspråk, eftersom de är möjliga att arbeta med oberoende av elevens språkförmåga. Kunskapsområdena ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala” och ”Språkbruk” skiljer sig emellertid åt mellan första- och andraspråk, eftersom innehållet till stor del utgår från elevernas olika språkfärdigheter vid skolstarten. I de högre årskurserna sammanfaller dock det centrala innehållet i dessa kunskapsområden i princip helt för de båda elevgrupperna.

Läsa och skriva

Innehållet i kunskapsområdet ”Läsa och skriva” skapar en grund för elevernas läs- och skrivutveckling. Att kunna läsa och skriva är en förutsättning för fortsatt lärande och en källa till lust och glädje. Läsande och skrivande gör det möjligt att framföra egna åsikter och argument eller ta del av andras. Mötet med litteraturen bidrar till utvecklingen av den personliga och kulturella identiteten.

Strategier

Begreppet strategi förekommer ofta i kursplanen. Strategi är ett samlingsbegrepp för olika metoder eller handlingsätt vid kommunikation och i elevernas lärande. Strategier kan vara medvetna eller delvis omedvetna, de kan vara planerade eller spontana. De kan också vara mer eller mindre effektiva. Även att använda hjälpmedel, som till exempel lexikon och datorprogram, är en typ av strategi.

Alla människor behöver och använder strategier för att förstå, göra sig förstådda, kommunicera och lära. Inte minst nybörjare i språk behöver under en lång tid kompenserande strategier när språkkunskaperna inte riktigt räcker till. Efter hand som språkfärdigheten ökar minskar behovet av rent kompensatoriska strategier, men man fortsätter att använda kommunikativa strategier.

Eleverna behöver bli medvetna om vilka strategier som står till buds. De behöver också hjälp att hitta effektiva strategier, både för att kommunicera och för att utveckla språkkunskaperna. Genom undervisningen kan eleverna få stöd i att öka sin medvetenhet om verkningsfulla strategier. Med en sådan medvetenhet kan de välja att handla på sätt som är anpassade till situation och syfte och som ger goda resultat.

Lässtrategier

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.	Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.	Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.

Samiska som andraspråk	Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.	Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.	Lässtrategier för att förstå och tolka olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
-------------------------------	--	---	---

Lässtrategier är ett centralt innehåll genom alla årskurser. Undervisningen i samiska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla strategier för att underlätta och förstärka förståelsen av vad de läser, till exempel att ställa frågor till texten, jämföra det lästa med egna erfarenheter eller prata med andra om sina läsoplevelser. Progressionen går från nybörjaren som ska ”knäcka koden” och tolka och förstå innehållet i de texter hon eller han möter, till den lite mer erfarna läsaren som kan göra textanalyser.

Att få undervisning som fokuserar på såväl textens form och innehåll som budskap och det medium som texten förekommer i, har betydelse för elevernas förmåga att bredda och fördjupa läsförmågan. För att ge en bredd och variation i de texter som eleverna möter lyfter kursplanen fram att texterna ska hämtas från olika medier. Detta kan ses som en aspekt av ett livslångt lärande genom att eleverna utvecklar förmågan att ta del av språket i omvärlden.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

De elever som läser samiska som andraspråk möter i årskurserna 1–3 mycket grundläggande *lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier*. Det kan handla om att ta hjälp av bilder, rubriker eller förförståelse vid läsningen. De som läser samiska som förstaspråk har tillräckliga kunskaper för att läsa sammanhängande texter och möter därför redan i årskurserna 1–3 *lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll*. Det kan handla om att läsa för att uppfatta huvuddragen i en text eller för att hitta detaljer. Detta innehåll finns även för elever som läser andraspråk i årskurserna 4–6 då de har hunnit utveckla tillräcklig läsförmåga.

För årskurserna 4–6 i förstaspråk anger kursplanen innehållet *strategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt strategier för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt*. Texter från olika medier kan till exempel hämtas från böcker, internet, tidningar eller filmer. Kursplanen anger att texterna ska komma från olika medier för att möjliggöra ett inflöde av levande och dynamiskt språk. Detta inflöde ger eleverna en möjlighet att utveckla en större språklig medvetenhet samt mer komplexa och varierande lässtrategier. De elever som läser andraspråk i årskurserna 4–6 möter ett innehåll som handlar om *att anpassa läsningen efter textens form och innehåll*. Alla elever i årskurserna 7–9 ska få undervisning om *att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang samt det som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten*.

I årskurserna 7–9 möter eleverna som läser förstaspråk *lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier*. Ordvalet analysera anger progressionen. Att analysera text innebär, till skillnad från att tolka en texts budskap, att närma sig texten på ett djupare plan och undersöka flera dimensioner i denna, till exempel tilltal, bruk av synonymer, specifika stilgrepp som ironi och sarkasm eller målgruppsanpassningen av språket. Det här kräver en god läsförmåga och därför finns inte detta innehåll med i samiska som andraspråk.

Strategier för skrivande

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.	Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.	Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
Samiska som andraspråk	Strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd.	Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.	Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Kursplanen anger att alla elever genom hela grundskoletiden ska få undervisning i hur man skriver olika typer av texter.

Samiska som förstaspråk

I samiska som förstaspråk möter eleverna i årskurserna 1–3 *strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för dem*, och i årskurserna 4–6 är motsvarande innehåll utvecklat till *strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag*. Progressionen går från det elevnära till texter som fordrar mer kunskap om genrespecifika stilgrepp. Att skriva olika slags texter med hjälp av deras typiska uppbyggnad och språkliga drag innebär att anpassa formen och innehållet efter den genre man skriver i och efter vem som är mottagare. Det kan till exempel innebära att skriva en insändare som riktar sig till politiker och invånare på orten där man bor eller en påhittad nyhetsartikel. Då är det viktigt hur man strukturerar texten beroende på dess innehåll och med avseende på vilka ord som är lämpliga att använda.

För årskurserna 4–6 finns även innehållet *skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar*. Det kan vara serietidningar eller webbtexter där den skrivna texten bär en del av meningen medan bilderna bär en annan del. För att läsa och förstå hela innebörden i en sådan text måste man klara av att läsa och avkoda både

text och bild. För att skapa sådana texter behöver eleverna kunskaper om hur uttrycken byggs upp och kompletterar varandra.

I alla årskurser möter eleverna ett brett spektrum av skrivande i form av *olika typer av texter*. Det kan innefatta allt från sagor, recensioner av böcker och filmer till inlägg i sociala medier. Eleverna ska i årskurserna 4–9 möta de olika texttypernas *uppbyggnad och språkliga drag*. Progressionen ligger i att eleverna skriver allt fler olika och mer komplexa texter ju äldre de blir.

I kunskapsområdet ”Texter” anger kursplanen vilka olika typer av texter som eleverna ska läsa i olika årskurser. Då kan det även vara lämpligt att skriva dessa typer av texter i syfte att utveckla kunskaper om olika strategier för att skriva.

Samiska som andraspråk

I årskurserna 1–3 ska eleverna få undervisning om *strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd*. Skrivningen utgår från den låga språkliga nivå som eleverna här kan befinna sig på, även om de successivt måste få möta utmaningar utifrån den nivå de befinner sig på. I årskurserna 4–6 och 7–9 sammanfaller innehållet med samiska som förstaspråk, med den skillnaden att eleverna inte behöver möta texternas genrespecifika uppbyggnad och språkliga drag i årskurserna 4–6. I årskurserna 7–9 ska emellertid även de elever som läser samiska som andraspråk få möta och arbeta med olika slags texter *med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag*.

Språkets struktur

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter. Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.	Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.	Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet som rör samiskans form och struktur är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen till detta är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga och behov.

I alla årskurser ska eleverna möta ett innehåll som handlar om språkets struktur. Kunskaper om form och struktur är ett medel för att utveckla språkfärdigheten. Vetskapen om att man behärskar de formella aspekterna av språket gör att den språkliga tryggheten och lusten att uttrycka sig ökar.

I undervisningen om språkets struktur är det ofta givande att anlägga ett jämförande perspektiv. Eleverna ska kunna dra nytta av sin flerspråkighet genom att jämföra samiskans struktur med till exempel svenskans. Sådana jämförelser utvecklar förståelsen för språkens uppbyggnad.

Kursplanen skriver fram en progression i formläran från mötet med det *samiska alfabetet* och grundläggande *stavningsregler* i årskurserna 1–3, till kunskaper om ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar i årskurserna 7–9. Alla dessa delar är viktiga för samiska som både förstaspråk och andraspråk, och kursplanen strävar efter att utveckla elevernas möjligheter att uppnå språkriktighet i tal och skrift.

Hjälpmedel

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk		Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.	Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet som rör ordböcker och andra hjälpmedel är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga och behov.

En språklig säkerhet innefattar att kunna använda olika slags hjälpmedel för att lösa problem som dyker upp. Eleverna ska i undervisningen möta ordböcker och andra hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse, till exempel digitala språkbehandlingsprogram eller lexikon. Det ger dem en möjlighet att söka information självständigt och därmed ta större eget ansvar för sitt lärande.

Progressionen ligger i att eleverna i årskurserna 4–6 framför allt möter hjälpmedel för *stavning och ordförståelse*, medan undervisningen i årskurserna 7–9 även ska behandla *hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse*. Naturligtvis möter många elever hjälpmedel för informationssökning även i de lägre årskurserna, men det är obligatoriskt innehåll först i årskurserna 7–9. I den digitala världen finns ett ständigt inflöde av dynamiskt språk och här finns goda möjligheter att möta levande samiska i olika sammanhang.

Tala, lyssna och samtala

Kunskapsområdet ”Tala, lyssna och samtala” lyfter fram det muntliga i ämnet. Att kunna tala, lyssna och samtala med olika syften och i skilda situationer är nödvändiga delar av en funktionell språkförmåga.

Samtal, muntligt berättande och presentationer

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Samtal om vardagliga företeelser och händelser. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Bilder, digitala medier och	Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser. Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika	Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven, samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser. Olika former för muntligt återberättande,

	<p>verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>	<p>mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>	<p>beskrivande och reflekterande.</p> <p>Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>
Samiska som andraspråk	<p>Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.</p> <p>Frågor och svar, hälsningsfraser och presentationer av sig själv.</p> <p>Uttal, stavelser och satsmelodi.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>	<p>Samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.</p> <p>Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.</p> <p>Uttal, stavelser och satsmelodi.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>	<p>Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven, samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.</p> <p>Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande.</p> <p>Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.</p> <p>Muntlig berättarkonst.</p>

Eleverna kan utveckla goda muntliga språkfärdigheter i samiska när de får en möjlighet att delta i samtal eller berätta och presentera något inför andra för att uttrycka och tolka känslor, tankar, åsikter och idéer. Därför lyfter kursplanen fram innehållspunkter som handlar om samtal, berättande och presentationer. Det innehåll som handlar om *muntliga presentationer och muntligt berättande* är samma för eleverna som läser samiska som förstaspråk och andraspråk i årskurserna 4–6 och 7–9, eftersom detta innehåll är möjligt att arbeta med när man väl nått en grundläggande språkfärdighetsnivå.

Samiska som förstaspråk

I samiska som förstaspråk möter eleverna i årskurserna 1–3 samtal om *vardagliga företeelser och händelser*, och i årskurserna 4–6 tillkommer samtal om *egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser*. I årskurserna 7–9 möter eleverna *samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser*. Progressionen går från det elevnära och konkreta mot en ökad grad av övergripande och mer abstrakta samtals- och diskussionsämnen. Genom att eleverna får möjlighet att använda språket i allt fler sammanhang och samtalssituationer ju äldre de blir, vidgar de sitt ordförråd och sin förmåga att variera språket, till exempel med avseende på utförlighet, inlevelse eller formell korrekthet.

Det centrala innehåll som rör *anpassning* till olika mottagare i årskurserna 4–6 och 7–9 är samma för samiska som både första- och andraspråk. Att kunna anpassa sitt språk och sitt framförande beroende på sammanhanget och målgruppen är viktigt för att kunna kommunicera på ett effektivt och funktionellt sätt. Med innehållet i årskurserna 4–6 om *muntliga presentationer och muntligt*

berättande med anpassning till olika mottagare och stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation lyfter kursplanen fram vikten av mottagaranpassning. Muntligt berättande avser mer informella former av kommunikation, till exempel mellan eleven och en kamrat. Muntliga presentationer avser mer formaliserade former av redogörelser. Det kan handla om att utgå från ett givet ämne, till exempel en text som man har läst eller en film som man har sett. Det kan även inbegripa användandet av olika hjälpmedel för att stödja presentationen. Kursplanen lyfter fram vikten av en medvetenhet om mottagaranpassning genom att årskurserna 7–9 ska arbeta med *olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande samt muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare*.

Muntlig berättarkonst är ett centralt innehåll genom alla årskurser och samma för samiska som både första- och andraspråk. Den muntliga berättarkonsten i olika former är en viktig del av den tradition som förs vidare från en generation till en annan. De samiska berättelserna, myterna, legenderna, sagorna, sägnerna och jokken är betydelsefulla för den samiska kulturen.

Samiska som andraspråk

Samiska som andraspråk börjar i årskurserna 1–3 på en mer grundläggande nivå än förstaspråk vad gäller samtalsinnehåll med samtal om ämnesområden som är *välbekanta för eleven och frågor och svar, samt hälsningsfraser och presentationer av sig själv*. I årskurserna 4–6 tillkommer *samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter*. Med innehållet i årskurserna 1–6 om *uttal, stavelser och satsmelodi* lyfter kursplanen fram vikten av att undervisningen aktivt fokuserar på detta. Genom att eleverna blir uppmärksamma på hur talet låter och får möjlighet att utveckla flyt i sitt eget talspråk, blir det lättare för dem att förstå vad andra säger och att själva göra sig förstådda. Uttal behandlas i undervisningen med fördel i anslutning till övrigt innehåll.

Det centrala innehåll som rör *anpassningen* till olika mottagare i årskurserna 4–6 och 7–9 är samma för samiska som både första- och andraspråk. Att kunna anpassa sitt språk och sitt framförande beroende på sammanhanget och målgruppen är viktigt för att kunna kommunicera på ett effektivt och funktionellt sätt. Med innehållet i årskurserna 4–6 om *muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare och stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation* lyfter kursplanen fram vikten av mottagaranpassning. Muntligt berättande avser mer informella former av kommunikation, till exempel mellan eleven och en kamrat. Muntliga presentationer avser mer formaliserade former av redogörelser. Det kan handla om att utgå från ett givet ämne, till exempel en text som man har läst eller en film som man har sett, och det kan även inbegripa användandet av olika hjälpmedel för att stödja presentationen. Kursplanen lyfter fram vikten av en medvetenhet om mottagaranpassning genom

att årskurserna 7–9 ska arbeta med *olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande samt muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare*.

Muntlig berättarkonst är ett centralt innehåll genom alla årskurser och samma för samiska som både första- och andraspråk. Den muntliga berättarkonsten i olika former är en viktig del av den tradition som förs vidare från en generation till en annan. De samiska berättelserna, myterna, legenderna, sagorna, sägnerna och jojken är betydelsefulla för den samiska kulturen.

Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk			Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehåll som rör talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är samma för samiska som första- och andraspråk. Anledningen är att innehållet går att individualisera allt efter elevernas olika grad av språkförmåga.

I Sverige talas nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska, var och en med sin egen ortografi. Genom mötet med dem får eleverna i de högre årskurserna en möjlighet att bekanta sig med och utvidga sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i det samiska samhället. Därigenom kan gemenskapen med de olika områden där elevens egen varietet inte används öka.

Det är inte rimligt att kräva att eleverna ska kunna läsa, skriva, tala och samtala på de olika varieteterna, men att höra skillnad på talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska är fullt möjligt och därför bör innehållet begränsas till detta.

Texter

Kunskapsområdet ”Texter” lyfter fram de texter som eleverna ska möta. I det centrala innehållet grupperas texterna dels som skönlitterära texter, dels som sakprosatexter. I mötet med olika texter stärks elevernas språk- och identitetsutveckling liksom deras kunskaper om områden där samiskan talas.

I mötet med texter är det nödvändigt att ha i åtanke att samiskan har ett ungt skriftspråk. Den kunskap och de berättelser som har överförts mellan generationerna har tidigare förmedlats muntligt, till exempel i form av sägner, ordspråk eller jojk.

Kursplanens skrivningar om möte med olika slags texter ska förstås som att de ibland även inrymmer mötet med olika muntliga uttrycksformer.

Den samiska kulturen spänner över flera länder och därför är det möjligt att använda texter från de andra nordiska länderna i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie i undervisningen. En sådan bredd i utbudet ger en språklig och kulturell variation och bidrar därmed till att eleverna kan få fördjupade insikter i det samiska området.

Skönlitterära texter

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	<p>Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.</p> <p>Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk.</p> <p>Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.</p>	<p>Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.</p> <p>Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.</p>	<p>Skönlitteratur för ungdomar. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.</p> <p>Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.</p>

Samiska som förstaspråk och andraspråk

I årskurserna 1–6 ska eleverna möta *berättande texter och poetiska texter* och i årskurserna 7–9 *skönlitteratur för ungdomar*. Progressionen ligger i texterna allt mer komplexa och varierade texter ju äldre eleverna blir. Kursplanens skrivning understryker att det ska ingå en bredd av texter i undervisningen. Det centrala innehållet anger inte några specifika texter utan urvalet måste göras utifrån syftet med undervisningen och elevernas intressen och erfarenheter.

I årskurserna 1–3 ska eleverna möta *texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer*. Detta kan till exempel innebära texter om samtida vardagsliv eller texter som återger traditionella berättelser. Det kan också handla om texter som innehåller typiska samiska uttryck eller ordspråk. Samiska uttrycksformer innefattar bland annat den samiska berättartraditionen, jojk, sånger, dikter, musik, rim, ramsor, ordspråk och diiddat/dijda, det vill säga folktro om hur man hanterar olika situationer och fenomen i vardagslivet. I de senare årskurserna ska eleverna möta texter som *belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer* (årskurserna 4–6) samt *texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor* (årskurserna 7–9). I barn- och ungdomsåren söker många sin identitet och då kan mötet med berättande texter och poetiska texter med samisk anknytning spegla och stärka samiska barn och unga i deras sökande. Skrivningarna i kursplanen är ett sätt att betona att eleverna ska möta texter som både vidareutvecklar deras intressen och kunskaper och möjliggör för nya insikter. Progressionen ligger i att texterna successivt blir mer komplexa. Det ger större utrymme för analyser av bland annat budskap och stilgrepp.

Sakprosa

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Faktatexter för barn. Hur texternas innehåll organiseras.	Faktatexter för barn och unga. Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar. Hur texternas innehåll organiseras.	Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
Samiska som andraspråk	Faktatexter för barn.	Faktatexter för barn och unga. Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.	Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Eleverna ska möta sakprosa i alla årskurser. Ju äldre eleverna blir, desto mer komplexa blir texterna. I kursplanen i ämnet svenska finns ett omfattande innehåll som handlar om att eleverna ska utveckla rena genrekunskaper om sakprosa. Inom ramen för ämnet samiska ligger fokus i stället på mötet med en bredd av olika texter för att utveckla språket och ett specifikt textinnehåll.

För årskurserna 1–3 finns innehållet *faktatexter för barn* och i årskurserna 4–6 finns innehållet *faktatexter för barn och unga*. Det finns ingen uppdelning i specifika genrer i dessa lägre årskurser. Mötet med faktatexter är i stället ett sätt för eleverna att bekanta sig med innehåll, form och struktur i andra skrivna genrer än enbart berättande. Progressionen går från enbart faktatexter i de lägre årskurserna till fler och mer komplexa genrer i årskurserna 4–6 och 7–9. I årskurserna 4–6 ska *instruerande texter* ingå i undervisningen. Eleverna som läser samiska som förstaspråk ska även arbeta med *hur texternas innehåll organiseras* i årskurserna 1–6. I årskurserna 7–9 anger kursplanen att både de elever som läser förstaspråk och andraspråk ska möta *beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter samt deras syfte, innehåll och typiska språkliga drag*. Breddningen av genrerna ger eleverna en möjlighet att utveckla sin förmåga att tillägna sig innehållet i olika typer av texter samt formulera och uttrycka sig i flera olika situationer och sammanhang.

Språkbruk

I det här kunskapsområdet finns innehållspunkter som handlar om språkliga företeelser i tal och skrift samt ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Ord och begrepp

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck. Ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv.
Samiska som andraspråk	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.	Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Samiskan är starkt präglad av samernas traditionella levnadssätt och historia, och därigenom rikt på *ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer*. I undervisningen ska samtliga elever i alla årskurser bekanta sig med dessa ord och begrepp. Kursplanen ger exempel på olika typer av ord i de olika årskurserna för att signalera att eleverna hela tiden ska vidga sitt ordförråd. För att undervisningen om ord och begrepp inte ska få en alltför ensidig historisk slagsida är det emellertid viktigt att understryka att samiskan ständigt utvecklas, till exempel genom ungdomsspråk, sms, chatt och lånord. För att språket ska vara ett verktyg för att hantera vardagen krävs att eleverna utvecklar kunskaper i både traditionellt och nydanande språk.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Både de elever som läser samiska som förstaspråk och de som läser samiska som andraspråk möter i alla årskurser innehållet *ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter*. Det är betydelsefullt att eleverna kan relatera det de möter i undervisningen till sin egen verklighet och får samtala om närliggande frågor.

I förstaspråk i årskurserna 7–9 finns ett något mer omfattande innehåll i form av *ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv*. De som läser samiska som förstaspråk möter även ett innehåll som handlar om *skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang* samt *språkets betydelse för att utöva inflytande*. Det finns inget som hindrar att även de elever som läser samiska som andraspråk möter detta innehåll, även om det inte är obligatoriskt i undervisningen.

Språkanvändning i olika sammanhang

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk	Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.	Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.	Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande. Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.
Samiska som andraspråk			Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samiska som förstaspråk

De elever som har samiska som förstaspråk lär sig språket genom att gå från tal till skrift. Elevernas talade språk skiljer sig emellertid ofta från skriftspråket och det kan försvåra deras skriftspråkliga inläring. För att uppnå en språklig säkerhet behöver eleverna bli medvetna om skillnaderna mellan tal och skrift.

Innehållspunkten *likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska* finns därför med i alla årskurser i samiska som förstaspråk.

I årskurserna 7–9 ska de som läser samiska som förstaspråk även möta ett innehåll som handlar om *skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang*. Detta kan ha beröringspunkter med innehållet under kunskapsområdet ”Tala, lyssna och samtala” som handlar om hur man kan anpassa muntliga presentationer efter syfte och mottagare. Den här punkten avser emellertid också en skriftlig mottagarmedvetenhet och en fördjupad insikt i hur språket kan användas på olika sätt i olika sammanhang. Avsikten är att eleverna ska bli medvetna om att de själva kan påverka hur de blir uppfattade av andra utifrån hur de väljer att uttrycka sig.

I årskurserna 7–9 finns även en punkt som lyfter fram *språkets betydelse för att utöva inflytande* som ett centralt innehåll. Det som ska studeras här är hur man kan använda sitt språk medvetet för att till exempel kunna påverka beslut. Det är också viktigt att eleverna får förståelse för att de genom språket kan påverka bilden av sig själva och andra. Den som har en utvecklad språkförmåga kan själv välja vilket språk hon eller han använder i skilda situationer.

Samiska som andraspråk

De elever som har samiska som andraspråk lär sig att skriva och läsa parallellt. Det betyder att deras talspråk utvecklas på samma grund som skriftspråket.

Eleverna som läser andraspråk möter därför innehållet *likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska* i årskurserna 7–9.

Samisk kultur

Kunskapsområdet ”Samisk kultur” är samma för samiska som första- och andraspråk, eftersom alla elever har rätt till samma kulturkunskaper. Området rymmer ett brett innehåll om språk, traditioner, levnadssätt, näringar och estetiska uttrycksformer ur ett historiskt och nutida perspektiv.

En viktig utgångspunkt för kunskapsområdet har varit en syn på kultur som något flexibelt och föränderligt i tid och rum. Skrivningarna i kursplanen är därför medvetet öppna för att ge lärare och elever möjligheter att tillsammans avgöra var de vill lägga fokus, utifrån den enskilda gruppens sammansättning och behov.

Den traditionella samiska kulturen är präglad av ett förhållningssätt som går ut på att använda naturens resurser på ett ekologiskt hållbart sätt. Innehållet i kunskapsområdet kan bidra till att förmedla detta förhållningssätt och knyter an till skrivningar från läroplanens första del om *hur vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling*.

Samers levnadssätt förr och nu

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.	Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag. Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Eftersom språk, historia och kultur är nära förbundna med varandra finns en strävan i kursplanen efter att lyfta fram hur samer lever i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Ett sådant perspektiv kan bland annat möjliggöra en överföring av kunskaper och erfarenheter från äldre generationer till yngre. Kursplanens skrivningar om kulturarv utgår från en bred definition av begreppet. Kulturarvet kan inrymma en mängd företeelser, till exempel lämningar i naturen, muntlig berättarkonst eller traditionell samisk musik i form av jojk. Innehållet gör det möjligt för eleverna att utveckla en djupare förståelse av det nutida och de möter det därför genom alla årskurser.

Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, som är ett innehåll i alla årskurser, kan innebära att bekanta sig med nya samiska näringar i form av turism, livsmedelsproduktion och kläddesign och samtidigt undersöka vilka kopplingar dessa näringar har till traditionella samiska näringar, företeelser och levnadssätt. Genom att på detta sätt lyfta fram det nutida i undervisningen blir det möjligt för eleverna att urskilja framtida studie- och yrkesmöjligheter i ett samiskt samhälle. Innehållet knyter därigenom även an till

den samlade läroplanens andra del och dess skrivningar om att eleven ska ges möjlighet att *lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt*. Detta kan främja ett förhållningssätt som är präglad av entreprenörskap.

I årskurserna 1–6 lyfter kursplanen fram *samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första, översiktlig helhetsbild av vad som kan vara ett traditionellt samiskt förhållningssätt oavsett var eleven bor.

I årskurserna 7–9 finns samma innehåll om samers olika levnadsätt, men nu förväntas eleverna ha en så pass god bild av den samiska kulturens bakgrund och historia att tyngdpunkten förflyttas mer mot det nutida samiska samhället. Eleverna ska jämföra *historiska levnadsätt och levnadsätt i dag*. För att eleverna ska kunna ta aktiv del i och bidra till det samiska samhällets fortlevnad och utveckling, lyfter kursplanen fram *traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer*, till exempel sameradion, den samiska högskolan och samiska ungdomsorganisationer. Det är också viktigt att bli medveten om möjligheten att påverka och ta del i det samiska samhället, och därför möter eleverna innehållet *Sametinget, dess verksamhet och funktion*.

Samiska kulturuttryck

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.	Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas.	Några samiska författare och deras verk. Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Det centrala innehållet om samiskt kulturarv och samiska kulturuttryck är valt för att ge eleverna en bred bild av olika traditionella och nutida samiska estetiska uttrycksformer. I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *samiskt kulturarv i olika former*. I årskurserna 1–3 exemplifieras detta med *lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck*. Innehållet är medvetet allmänt formulerat för att ge eleverna en första orientering i vad som är typiska samiska uttrycksformer. I årskurserna 4–6 nämns exemplen *musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas*. I mötet med det här innehållet kan eleverna utveckla kunskaper om typiska samiska uttryck, till exempel mönster och symboler samt former och färger. Genom att bekanta sig med innehållet kan eleverna också utveckla kunskaper om hur material väljs ut, tas tillvara och bearbetas för att användas i olika funktioner, antingen som bruksföremål eller som konstnärliga uttryck.

När det gäller mönster, symboler, former och färger kommer detta påtagligt och konkret till uttryck i klädesplagg från specifika områden. För de elever som bor

utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie eller utanför sitt eget språkområde, kan det vara särskilt betydelsefullt att undervisningen utvecklar deras kulturella identitet genom att tydligt lyfta fram uttrycksformer som kan belysa deras geografiska ursprung.

I årskurserna 7–9 ska eleverna även ges en möjlighet att utveckla kunskaper om *några samiska författare och deras verk*. Det är ett sätt att orientera eleverna i samisk litteratur och vidga deras förståelse och intresse för denna. Kursplanen anger inte några enskilda författare som ska behandlas, utan det är upp till lärare och elever att avgöra utifrån intresse och sammanhang.

Eleverna i årskurserna 7–9 ska också få möta både *traditionell och modern jojk och annan samisk musik*. Innehållet är valt för att visa eleverna på bredden i den samiska musiken genom tiderna. Genom att utveckla kunskaper om traditionell jojk får eleverna även en möjlighet att utveckla en djupare förståelse och ett större intresse för sin egen samtida musik. I förlängningen kan mötet med detta innehåll väcka nyfikenhet hos eleverna på att själva uttrycka sig musikaliskt.

Samiska språkområden

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk	Miljöer där elevens egen varietet talas.	Nord-, lule-, pite, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie	Samiskans utveckling och framtid.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

Med utgångspunkt i det elevnära ska årskurserna 1–3 möta innehållet *miljöer där elevens egen varietet talas*. Tanken med detta är att eleverna i de lägre årskurserna ska få en översiktlig bild av utbredningen av den egna varieteteten i Sverige och samtidigt få en första inblick i den samiska kulturens utbredning. I och med övergången till innehållet *nord-, lule-, pite- ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie* i årskurserna 4–6 vidgas perspektivet till att även fokusera på det som ligger geografiskt längre bort. Därmed ges eleverna en möjlighet att få en helhetsbild av det samiska språkområdet.

Det är inte ovanligt att en elev bor i ett samiskt språkområde och har sina rötter i ett annat. Många bor också utanför Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie och för dem finns samekulturen i mindre omfattning, eller inte alls, i närmiljön. I formuleringar om miljöer och språkområden lyfter kursplanen möjligheten att ge även dessa elever en relation till sina språkliga och kulturella rötter genom kunskaper om de områden där den egna varieteteten talas.

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *samiskans utveckling och framtid*. Kunskaper om varifrån och hur språket utvecklats hänger samman med kunskaper om hur kulturen utvecklats. Genom att betrakta ett språks ordförråd kan man dra slutsatser om vilka språkliga och därmed kulturella kontakter talarna av språket

haft. Innehållet vill på så sätt ge en bild av den samiska folkgruppens väg genom historien sådan den syns genom språkets utveckling. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om och en översikt över de östsamiska språken. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med ålderdomliga uttryck i texter eller med det samiska kulturarvet och historien.

Progressionen går från fokus på språkets geografiska utbredning i årskurserna 1–3 till språkets historia i årskurserna 7–9. Eleverna i årskurserna 1–3 och 4–6 får kunskaper om de geografiska sammanhangen och de som går i årskurserna 7–9 får kunskaper om de språkhistoriska sammanhangen.

Aktuella samhällsfrågor

	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Samiska som förstaspråk och andraspråk			Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

Samiska som förstaspråk och andraspråk

I årskurserna 7–9 möter eleverna innehållet *några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk*. Kunskaper om några aktuella samhällsfrågor som berör urfolk hänger samman med kunskaper om hur språk och kultur utvecklats i majoritetssamhällen. Här skulle till exempel kunna rymmas ett resonemang om vilka likheter och skillnader som finns när det gäller urfolk i olika världsdelar. Innehållet kan med fördel behandlas i relation till annat innehåll i kursplanen, till exempel i mötet med texter med anknytning till samiskt kulturarv och samiska uttrycksformer.

Kommentarer till kursplanens betygskriterier

Betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens samlade kunskaper. Betygskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara omdömen i den individuella utvecklingsplanen, för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller särskilt stöd. Ett annat skäl kan vara att säkerställa att eleverna får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till betygskriterierna. I de årskurser betyg sätts använder läraren betygskriterierna som ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen.

Betygskriterier

Betygskriterier används för betygssättning i vissa årskurser. Läraren fäster vid betygssättningen mer vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också mer vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleverna fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleverna att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det dock uppenbart att progressionen bärs av det centrala innehållet som skiljer sig åt mellan olika stadier, och att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammanfattande bedömning vid betygssättning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleverna har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Betygskriterierna i ämnet samiska

Med hänsyn till att elevernas språkbehärskning är olika finns det skilda betygskriterier för samiska som förstaspråk och samiska som andraspråk. De är dock väldigt snarlika, eftersom läraren behöver läsa och tolka betygskriterierna i relation till syfte, centralt innehåll och den undervisning som har bedrivits enligt den gemensamma kursplanen. I det centrala innehållet ställs det genomgående högre krav på språkförmågan för elever som läser samiska som förstaspråk.

Det stycke i betygskriterierna i årskurs 6 som beskriver den skriftliga språkförmågan skiljer sig åt inom ramen för samiska som förstaspråk och samiska som andraspråk. Elevernas kunskaper i att skriva olika slags texter ska bedömas med hänsyn till att eleverna som läser samiska som andraspråk skriver texter som är enkla. Progression för språklig variation i betygskriterierna finns inte inom ramen för samiska som andraspråk i årskurs 6.

De stycken i betygskriterierna som beskriver det centrala innehållet som handlar om samhälle, historia och kultur är gemensam, eftersom alla elever ska möta samma innehåll. Här är det viktigt att läraren tar hänsyn till elevernas olika språkliga förmåga som den är beskriven i den inledande delen av betygskriterierna. Det innebär att eleverna kommer att redogöra för samma innehåll utifrån olika grad av språkfärdighet och ändå kunna bedömas som att deras kunskaper motsvarar samma betygssteg.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som förstaspråk

Betygskriterierna är indelade i fyra stycken.

- Det första stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig kommunikation.
- Det andra stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om skriftlig produktion.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om läsförståelse samt förmåga att tolka texter.

- Det fjärde stycket utgår från det fjärde långsiktiga målet som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Av punkterna ovan framgår att relationen mellan mål och betygskriterier inte är ett enkelt ett till ett-förhållande. Strukturen mellan mål och betygskriterier understryker betydelsen av en helhetsbedömning för betygssättning.

Uppdelningen nedan är gjord för att tydliggöra olika aspekter av bedömningen.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer

Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

Formuleringarna i första stycket i betygskriterierna (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig muntligt.

Årskurs 6:

*Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **viss/relativt god/god** anpassning till syfte och mottagare.*

Årskurs 9:

*Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del/relativt väl/väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur, innehåll och **viss/relativt god/god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.*

Formuleringarna i andra stycket i betygskriterierna riktar lärarens fokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig skriftligt.

Årskurs 6:

*Eleven skriver olika slags texter med **begripligt/relativt tydligt/tydligt** innehåll, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och **viss/relativt god/god** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

Årskurs 9:

*Eleven skriver olika slags texter med **viss/relativt god/god** språklig variation, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

De två första styckena handlar om elevens förmåga att kommunicera i tal såväl som i skrift samt om att anpassa språket efter olika sammanhang. I det första stycket beskrivs de muntliga aspekterna av kommunikationen och i det andra

stycket beskrivs de skriftliga. Bedömningen grundas på observationer av samtal och muntliga framställningar samt på elevtexter av olika slag.

Den inledande meningen i det första stycket fokuserar på elevens förmåga att samtala. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken grad eleven samspelar med andra. Det kan handla om att lyssna på andra elevers inlägg och besvara dessa eller att bjuda in andra elever att delta i samtalet genom att exempelvis ställa frågor.

Både i årskurs 6 och 9 avser formuleringarna i de inledande styckena att rikta bedömningen mot elevens planerade och bearbetade muntliga och skriftliga framställningar, och i vilken grad dessa har fungerande struktur och innehåll samt är anpassade till syfte, mottagare och sammanhang. Skrivningen omfattar också en bedömning av i vilken grad elevens texter kännetecknas av språklig variation.

Formuleringen i årskurs 6 riktar lärarens fokus mot elevens förmåga att följa grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning. Formuleringen i årskurs 9 fokuserar på elevens förmåga att följa grundläggande regler för språkriktighet på ett sätt som gör att texten fungerar i sitt sammanhang. I bedömningen av kvaliteten på elevens framställningar kan läraren till exempel beakta med vilken grad av precision och tydlighet eleven framför sitt budskap i tal eller skrift.

Förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften

Det tredje stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa och analysera olika slags texter. Det sammanfattande uttrycket *olika texter* omfattar alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlas i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Årskurs 6:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/relativt god/god** säkerhet. Eleven för också **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.*

Årskurs 9:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/god/mycket god** säkerhet och för **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.*

Läsning omfattar både förmågan att avkoda skriftspråk, här uttryckt som att läsa med flyt, och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läsning är en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språklig förståelse. Båda komponenterna är viktiga. Avkodning är de tekniska aspekterna av läsning, det vill säga att kunna göra om rader av bokstäver till ord, medan med språkförståelse menas språklig förståelse på ord- och meningsnivå samt på

pragmatisk nivå. Styckets första mening riktar lärarens bedömning mot elevens förmåga att förstå det skriftspråkliga innehållet.

Formuleringarna, i både årskurs 6 och 9, riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa olika texter. Det kan till exempel handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt. Läraren ska också göra en bedömning av elevens förmåga att sammanfatta innehållet i olika texter. Det kan handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår, använder egna formuleringar och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt.

Nästa mening fokuserar på elevens förmåga att analysera olika texter. Bedömningen kan grundas på muntliga eller skriftliga resonemang och formuleringen syftar här på innehållet i elevens resonemang. Språkliga aspekter av elevens muntliga och skriftliga framställningar bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna. Betygskriterierna i årskurs 6 utgår från att eleven resonerar om tydligt framträdande budskap i texterna, medan eleven i årskurs 9 förväntas föra resonemang om texternas budskap utifrån olika aspekter. I bedömningen tar läraren hänsyn till i vilken utsträckning resonemangen grundar sig på basala och övergripande iakttagelser eller på djupare och mer specifika resonemang. Formuleringen rymmer också möjligheter för läraren att bedöma i vilken utsträckning resonemangen är subjektiva och allmänt hållna, samt i vilken utsträckning eleven belyser flera olika aspekter och baserar sina resonemang på tydliga argumentationer och tankegångar.

Kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället

Formuleringarna i det fjärde stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om det samiska kulturarvet, samiska samhällsfrågor och olika språkområden. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

Årskurs 6:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt. Eleven ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.*

Årskurs 9:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt och ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.*

För årskurs 6 avser formuleringarna i det här stycket att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om orsaker till, och konsekvenser av, förändringar i det samiska samhället. I bedömningen ska läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet samt olika språkområden. För årskurs 9 är avsikten med formuleringen att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet och identifierar exempel som handlar om traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Läraren ska beakta i vilken utsträckning eleven resonerar om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. I årskurs 9 breddas formuleringarna om olika språkområden så att läraren väger in även i vilken utsträckning elever reflekterat kring samiskans utveckling och skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 inom ramen för samiska som andraspråk

Betygskriterierna är indelade i fyra stycken.

- Det första stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om muntlig kommunikation.
- Det andra stycket utgår från de delar av de två första långsiktiga målen som handlar om skriftlig produktion.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om läsförståelse samt förmåga att tolka texter.
- Det fjärde stycket utgår från det fjärde långsiktiga målet som handlar om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Av punkterna ovan framgår att relationen mellan mål och betygskriterier inte är ett enkelt ett till ett-förhållande. Strukturen mellan mål och betygskriterier understryker betydelsen av en helhetsbedömning vid betygssättning.

Uppdelningen nedan är gjord för att tydliggöra olika aspekter av bedömningen.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer

Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

Formuleringarna i första stycket i betygskriterierna (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig muntligt.

Årskurs 6:

*Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/relativt fungerande/väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning samt **viss/relativt god/god** anpassning till syfte och mottagare.*

Årskurs 9:

*Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del/relativt väl/väl** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del/relativt väl/väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.*

Formuleringarna i andra stycket riktar lärarens fokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig skriftligt.

Årskurs 6:

*Eleven skriver olika slags enkla texter med **begripligt/relativt tydligt/tydligt** innehåll, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och viss språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

Årskurs 9:

*Eleven skriver olika slags texter med **viss/relativt god/god** språklig variation, **i huvudsak fungerande/fungerande/väl fungerande** struktur och innehåll samt **viss/relativt god/god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss/relativt god/god** säkerhet.*

De två första styckena handlar om elevens förmåga att kommunicera i tal såväl som i skrift samt om att anpassa språket efter olika sammanhang. I det första stycket beskrivs de muntliga aspekterna av kommunikationen och i det andra stycket beskrivs de skriftliga. Bedömningen grundas på observationer av samtal och muntliga framställningar samt på elevtexter av olika slag.

Den inledande meningen i det första stycket fokuserar på elevens förmåga att samtala. I bedömningen tar läraren hänsyn till i vilken grad eleven samspelar med andra. Det kan handla om att lyssna på andra elevers inlägg och besvara dessa eller att bjuda in andra elever att delta i samtalet genom att exempelvis ställa frågor.

Både i årskurs 6 och 9 avser formuleringarna i de inledande styckena att rikta bedömningen mot elevens planerade och bearbetade muntliga och skriftliga framställningar, och i vilken grad dessa kännetecknas av fungerande struktur och innehåll samt är anpassade till syfte, mottagare och sammanhang. Elevernas kunskaper i att skriva olika slags texter ska bedömas med hänsyn till att eleverna som läser samiska som andraspråk skriver texter som är enkla. Progression angående språklig variation i betygskriterierna finns inte inom ramen för samiska som andraspråk i årskurs 6. I årskurs 9 breddas formuleringarna så att läraren väger in även i vilken grad elevens texter kännetecknas av språklig variation.

Formuleringen i årskurs 6 riktar lärarens fokus mot elevens förmåga att följa grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning.

Formuleringen i årskurs 9 fokuserar på elevens förmåga att följa grundläggande

regler för språkriktighet på ett sätt som gör att texten fungerar i sitt sammanhang. I bedömningen av kvaliteten på elevens framställningar kan läraren till exempel beakta med vilken grad av precision och tydlighet eleven framför sitt budskap i tal eller skrift.

Förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften

Det tredje stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att läsa och analysera olika slags texter. Det sammanfattande uttrycket *olika texter* omfattar alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlas i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Årskurs 6:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/relativt god/god** säkerhet. Eleven för också **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.*

Årskurs 9:

*Eleven läser olika texter med **flyt/gott flyt/mycket gott flyt** och visar **grundläggande/god/mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss/god/mycket god** säkerhet och för **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.*

Läsning omfattar både förmågan att avkoda skriftspråk, här uttryckt som att läsa med flyt, och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läsning är en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språklig förståelse. Båda komponenterna är viktiga. Avkodning är de tekniska aspekterna av läsning, det vill säga att kunna göra om rader av bokstäver till ord, medan med språkförståelse menas språklig förståelse på ord- och meningsnivå samt på pragmatisk nivå. Styckets första mening riktar lärarens bedömning mot elevens förmåga att förstå det skriftspråkliga innehållet.

Formuleringarna, i både årskurs 6 och 9, riktar bedömningen mot elevens förmåga att läsa olika texter. Det kan till exempel handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt. Läraren ska också göra en bedömning av elevens förmåga att sammanfatta innehållet i olika texter. Det kan handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår, använder egna formuleringar och presenterar innehållet på ett i sammanhanget relevant sätt.

Nästa mening fokuserar på elevens förmåga att analysera olika texter. Bedömningen grundas på muntliga eller skriftliga resonemang och formuleringen syftar här på innehållet i elevens resonemang. Språkliga aspekter av elevens muntliga och skriftliga framställningar bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna. Betygskriterierna i årskurs 6 utgår från att eleven resonerar om tydligt framträdande budskap i texterna, medan eleven i årskurs 9 förväntas föra

resonemang om texternas budskap utifrån olika aspekter. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning resonemangen grundar sig på basala och övergripande iakttagelser eller på djupare och mer specifika resonemang. Formuleringen rymmer också möjligheter för läraren att bedöma i vilken utsträckning resonemangen är subjektiva och allmänt hållna, samt i vilken utsträckning eleven belyser flera olika aspekter och baserar sina resonemang på tydliga argumentationer och tankegångar.

Kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället

Formuleringarna i det fjärde stycket i betygskriterierna är avsedda att rikta lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om det samiska kulturarvet, samiska samhällsfrågor och olika språkområden. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

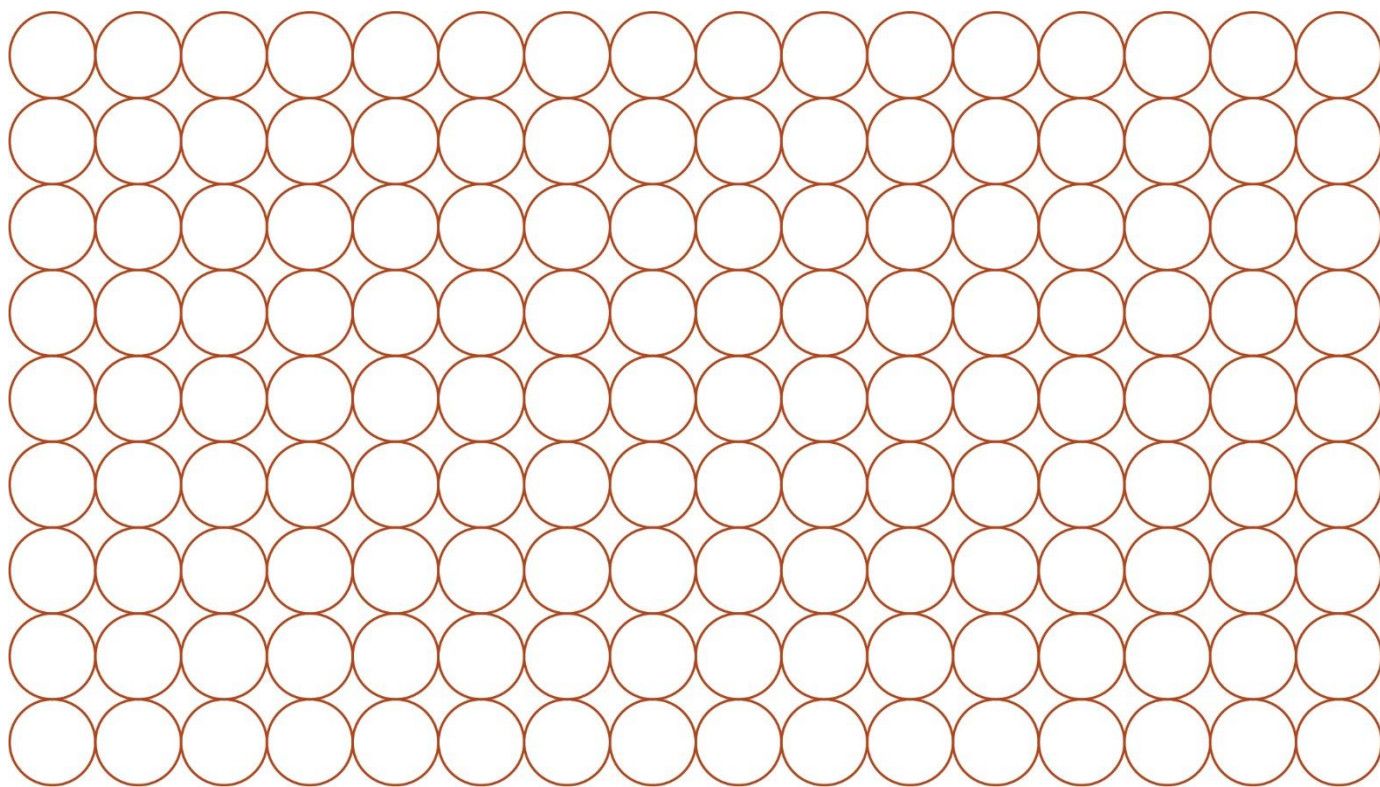
Årskurs 6:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt. Eleven ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.*

Årskurs 9:

*Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt/utvecklat/väluvecklat** sätt och ger **enkla/utvecklade/väluvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt/relativt utförligt/utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.*

För årskurs 6 avser formuleringen i det här stycket att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. I bedömningen ska läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet samt olika språkområden. För årskurs 9 är avsikten med formuleringen att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet och identifierar exempel som handlar om traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Läraren ska beakta i vilken utsträckning eleven resonerar om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. I årskurs 9 breddas formuleringarna om olika språkområden så att läraren väger in även i vilken utsträckning elever reflekterat kring samiskans utveckling och skillnader i dess talade varieteter.

Skolverket

www.skolverket.se